

Tentamen i TATA69 Flervariabelanalys

2013-01-10 kl 8–13

Inga hjälpmedel tillåtna (inte heller miniräknare).

8/11/14 poäng med minst 3/4/5 uppgifter med minst 2 poäng (av 3 möjliga) ger betyg 3/4/5. Länk till lösningsskiss finns efter tentamen på kursens hemsida.

Resultatet blir klart inom 10 arbetsdagar. Information om visning ges då på kursens hemsida.

1. Beräkna

$$\iint_D (y - x) \, dx dy,$$

där D är triangeln med hörn i $(0, 0)$, $(4, 1)$ och $(2, 2)$.

2. Bestäm alla punkter P på kurvan $x^3 + 3y^2 = 12$ sådana att kurvans normallinje i P går genom origo.

3. Beräkna

$$\iiint_D x \, dx dy dz,$$

där D ges av $4x^2 + y^2 + z^2 \leq 4$, $x \geq 0$, $y \geq 0$ och $z \geq 0$.

4. Visa att ekvationen

$$3y^2 - 3yz + 2x^3 + z^3 = 19$$

i en omgivning till punkten $(x, y, z) = (1, 2, -1)$ definierar en $\mathcal{C}^1$ -funktion $z = z(x, y)$. Beräkna $z(1, 2)$, $z'_x(1, 2)$ och $z'_y(1, 2)$, samt bestäm tangentplanet till funktionsytan i punkten $(1, 2, -1)$.

5. Bestäm samtliga lokala maximi- och minimipunkter till

$$f(x, y, z) = y^2 + z^2 + 2x^3 - x^2y.$$

6. Kroppen K ges av $x^2 + y^2 + z^2 \leq 8$ och $2z \geq x^2 + y^2$. Bestäm tyngdpunktens z -koordinat

$$z_T = \frac{\iiint_K z \, dx dy dz}{\iiint_K dx dy dz}.$$

Lösningsskisser till tentamen i TATA69 Flervariabelanalys 2013-01-10

1. Enklast är antagligen att göra det linjära variabelbytet

$$\begin{pmatrix} x \\ y \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 4 \\ 1 \end{pmatrix} u + \begin{pmatrix} 2 \\ 2 \end{pmatrix} v,$$

med funktionaldeterminanten $4 \cdot 2 - 1 \cdot 2 = 6$. Triangeln D motsvaras då i (u, v) -planet av triangeln E med hörn i $(u, v) = (0, 0)$, $(1, 0)$ och $(0, 1)$. Integralen blir

$$\begin{aligned} \iint_D (y - x) \, dx \, dy &= \iint_E ((u + 2v) - (4u + 2v)) \cdot 6 \, du \, dv \\ &= 6 \iint_E (-3u) \, du \, dv = -18 \int_{u=0}^1 \left(\int_{v=0}^{1-u} u \, dv \right) du \\ &= -18 \int_{u=0}^1 (u - u^2) \, du = -18 \left(\frac{1}{2} - \frac{1}{3} \right) = -3. \end{aligned}$$

Svar: -3 .

2. Låt $f(x, y) = x^3 + 3y^2$. Vi söker de punkter $P = (a, b)$ som ligger på nivåkurvan $f = 12$ och som är sådana att gradienten $\nabla f(a, b) = (3a^2, 6b)$ (som ju är riktningsvektor för normallinjen genom P) är parallell med vektorn från origo till P (alltså parallell med vektorn (a, b)). Dessa krav ger två villkor för våra två obekanta a och b :

$$a^3 + 3b^2 = 12 \quad \text{och} \quad 0 = \begin{vmatrix} 3a^2 & a \\ 6b & b \end{vmatrix} = 3ab(a - 2).$$

De fem lösningarna till detta ekvationssystem ger svaret.

Svar: $(\sqrt[3]{12}, 0)$, $(0, \pm 2)$, $(2, \pm 2/\sqrt{3})$.

3. Bytet $(u, v, w) = (2x, y, z)$ ger ett nytt område E som definieras av $u^2 + v^2 + w^2 \leq 4$, $u \geq 0$, $v \geq 0$, $w \geq 0$, alltså ett åttondels klot. Efter byte till rymdpolariska koordinater i (u, v, w) -rummet fås sedan området F som ges av $0 \leq r \leq 2$, $0 \leq \theta \leq \frac{\pi}{2}$, $0 \leq \phi \leq \frac{\pi}{2}$. Alltså:

$$\begin{aligned} \iiint_D x \, dx \, dy \, dz &= \iiint_E \frac{1}{2} u \cdot \frac{1}{2} \, du \, dv \, dw = \frac{1}{4} \iiint_F (r \cos \phi \sin \theta) r^2 \sin \theta \, dr \, d\theta \, d\phi \\ &= \frac{1}{4} \int_0^2 r^3 \, dr \int_0^{\frac{\pi}{2}} \sin^2 \theta \, d\theta \int_0^{\frac{\pi}{2}} \cos \phi \, d\phi = \frac{1}{4} \cdot \frac{2^4}{4} \cdot \frac{\pi}{4} \cdot 1 = \frac{\pi}{4}. \end{aligned}$$

(Man kan även utnyttja att $\iiint_E u \, du \, dv \, dw = \iiint_E w \, du \, dv \, dw$ av symmetriskäl, så får man istället den aningen enklare integralen $\frac{1}{4} \iiint_F (r \cos \theta) r^2 \sin \theta \, dr \, d\theta \, d\phi$ i sista steget.)

Svar: $\pi/4$.

4. Låt $f(x, y, z) = 3y^2 - 3yz + 2x^3 + z^3$. Eftersom $f \in \mathcal{C}^1(\mathbf{R}^3)$, $f(1, 2, -1) = 19$ och $f'_z(1, 2, -1) = -3 \cdot 2 + 3(-1)^2 \neq 0$, så definierar ekvationen $f(x, y, z) = 19$ enligt implicita funktionssatsen en $\mathcal{C}^1$ -funktion $z = z(x, y)$ i en omgivning av $(1, 2, -1)$. Per definition är $z(1, 2) = -1$, och eftersom $f(x, y, z(x, y)) = 19$ för alla (x, y) i en omgivning av $(1, 2)$ så är (i denna omgivning) $\frac{\partial}{\partial x} (f(x, y, z(x, y))) = 0$, dvs

$$f'_x(x, y, z(x, y)) + f'_z((x, y, z(x, y)))z'_x(x, y) = 0,$$

så att

$$z'_x(1, 2) = -\frac{f'_x(1, 2, -1)}{f'_z(1, 2, -1)} = -\frac{6}{-3} = 2,$$

och på liknande sätt

$$z'_y(1, 2) = -\frac{f'_y(1, 2, -1)}{f'_z(1, 2, -1)} = -\frac{15}{-3} = 5.$$

Tangentplanetns ekvation är därmed $z = -1 + 2(x - 1) + 5(y - 2)$, dvs $2x + 5y - z = 13$. (Alternativt sätt att ta fram tangentplanetns ekvation: använd direkt att normalvektorn $\nabla f(1, 2, -1) = (6, 15, -3) = 3(2, 5, -1)$ ger koefficienterna för x , y och z .)

Svar: Se ovan.

5. Stationära punkter ges av $\nabla f(x, y, z) = (6x^2 - 2xy, 2y - x^2, 2z) = (0, 0, 0)$, dvs $(x, y, z) = (0, 0, 0)$ eller $(6, 18, 0)$. Den kvadratiske formen i origo är $Q(h, k, l) = 2(k^2 + l^2)$, vilket inte säger oss något (eftersom Q är positiv semidefinit); däremot antar ju $f(x, 0, 0) = 2x^3$ såväl positiva som negativa värden godtyckligt nära $x = 0$, vilket direkt visar att origo inte är någon lokal extrempunkt.

Den kvadratiske formen i $(6, 18, 0)$ är $Q(h, k, l) = 36h^2 + 2k^2 + 2l^2 - 24hk = 2l^2 + 2(k - 6h)^2 - 36h^2$. Teckenväxlingen $++-$ visar att Q är indefinit, t.ex. är ju $Q(1, 6, 0) = 0 + 0 - 36 < 0$ och $Q(0, 0, 1) = 2 + 0 + 0 > 0$. Inte heller denna punkt är alltså någon lokal extrempunkt.

Svar: Funktionen saknar lokala extrempunkter.

6. I cylinderkoordinater (ρ, ϕ, z) beskrivs kroppen K av $\rho^2 + z^2 \leq 8$ och $z \geq \frac{1}{2}\rho^2$. Eftersom ϕ inte förekommer här så är kroppen rotations-symmetrisk kring z -axeln, och man kan lätt göra sig en bild av K genom att tänka sig den mängd i (ρ, z) -planet som avgränsas av cirkeln $\rho^2 + z^2 = 8$ och parabeln $z = \frac{1}{2}\rho^2$, och rotera denna mängd kring z -axeln. Notera att cirkeln och parabeln skär varandra i punkten $\rho = z = 2$, vilket man behöver veta när man ska ställa upp gränserna för integralerna.

Om vi delar upp kroppen i cirkulära skivor D_z parallella med (x, y) -planet så får vi

$$\iiint_K z \, dx \, dy \, dz = \int_{z=0}^{\sqrt{8}} z \, \text{area}(D_z) \, dz = \int_0^2 z \cdot 2z\pi \, dz + \int_2^{\sqrt{8}} z \cdot (8 - z^2)\pi \, dz,$$

och motsvarande för $\iiint_K dx \, dy \, dz$.

Om vi istället räknar med stavar parallella med z -axeln så får vi

$$\iiint_K z \, dx \, dy \, dz = \iint_{x^2+y^2 \leq 2^2} \left(\int_{z=(x^2+y^2)/2}^{\sqrt{8-x^2-y^2}} z \, dz \right) dx \, dy,$$

och motsvarande för $\iiint_K dx \, dy \, dz$.

I båda fallen erhålls

$$z_T = \frac{28\pi/3}{(32\sqrt{2} - 28)\pi/3} = \frac{7}{8\sqrt{2} - 7} (\approx 1,62).$$

Svar: $\frac{7}{8\sqrt{2} - 7}$.